

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-50>

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL ANALYSIS OF LEGISLATIVE
INITIATIVES IN THE SPHERE OF LEGAL SECURITY
OF THE FUNCTIONING OF THE NATURAL GAS MARKET
UNDER THE CONDITIONS MARTIAL LAW IN UKRAINE**

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ В СФЕРІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Yumoranov D. I. Юморанов Д. І.

*Postgraduate Student Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine* *аспірант
Науково-дослідного інституту
публічного права
м. Київ, Україна*

Ринок природного газу являє собою сукупність правовідносин, що виникають у процесі купівлі-продажу, постачання природного газу, а також надання послуг з його транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), послуг установки LNG (п. 33 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про ринок природного газу» [1]). Ринок природного газу є однією з найважливіших складових паливноенергетичного комплексу, стан розвитку якого впливає на рівень енергетичної безпеки кожної країни, відображаючись на рівні її політичної та економічної незалежності. Міжнародне енергетичне агентство (МЕА), Всесвітня енергетична рада (World Energy Council, WEC), енергетичні гіганти Shell та ExxonMobil прогнозують зростання попиту на газ у найближчі десятиліття, оскільки він є чистим, економічно конкурентоздатним, профіцитним ресурсом і відіграє важливу роль у пом'якшенні наслідків змін клімату в усіх регіонах світу. Ціна на природний газ залежить від низки чинників: попиту і пропозиції, диверсифікації джерел постачань, геополітичної ситуації, рівня податків і зборів, мережевих витрат, витрат на охорону навколишнього середовища, погодних умов тощо. Зауважимо, що ціни на газ для населення в Україні формуються з огляду на використання природного газу різного походження. Відповідний обсяг газу вітчизняного видобутку покриває близько 70 % потреб населення, решту – 30 % – НАК «Нафтогаз України» вимушений імпортувати. Що стосується промислових споживачів, то тут склалася інша ситуація: з введенням у дію 1 жовтня 2015 р. Закону України «Про

ринок природного газу», НКРЕКП втратила повноваження щодо забезпечення проведення цінової політики на ринку природного газу (в частині встановлення цін на природний газ для споживачів). А постачання природного газу здійснюється за цінами, що вільно встановлюються між постачальником та споживачем, крім випадків, передбачених цим Законом [2, с. 4, 24, 28].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, в Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан. Із вказаної дати зазначені обставини, до їх припинення в офіційному порядку, є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними перешкодами для продовження нормальної діяльності учасників ринку природного газу. З огляду на це, в умовах воєнного стану забезпечення належного та безперервного постачання природного газу, теплової енергії, надання послуг з постачання теплової енергії та послуг з постачання гарячої води, зумовлює необхідність запровадження додаткових заходів законодавчого регулювання (державного реагування) для запобігання підвищенню цін та тарифів на відповідних ринках. У зв'язку з цим до Верховної ради України було подано та 21 червня 2022 року вже прийнято за основу законопроекти, спрямовані на врегулювання відносин на ринку природного газу протягом дії воєнного стану, а саме: а) про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (щодо фінансування заходів, спрямованих на врегулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час війни та подальшого відновлення) № 7429 [3]; б) про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо забезпечення стабільного функціонування ринку природного газу протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення № 7428-2 [4]; в) про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення № 7427 [5].

Так, законопроектом № 7427 передбачається на період дії воєнного стану: встановити мораторій на підвищення тарифів на послуги розподілу природного газу, тарифів на теплову енергію (її виробництво, транспортування та постачання) та послуги з постачання теплової енергії та постачання гарячої води; визначити, що ціна на природний газ для побутових споживачів не підлягає збільшенню від ціни, що застосовувалася у відносинах між постачальником та побутовими споживачами станом на 24 лютого 2022 року; встановити тимчасову заборону постачальнику природного газу здійснювати будь-які дії щодо примусу побутового споживача до оплати заборгованості (у тому числі, включати цю заборгованість у рахунок на оплату, подавати судові

позови, проводити стягнення цієї заборгованості у примусовому порядку, вчиняти заходи з припинення газопостачання тощо). Водночас проблемним залишається питання визначення джерел для відшкодування різниці між державно регульованими цінами та цінами економічно обґрунтованими, адже передбачається залучення додаткових коштів в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, проте відсутнє належне фінансово-економічне обґрунтування зокрема щодо обсягів та структури.

Що стосується законопроекту № 7429, то його розроблено з метою забезпечення реалізації компенсаторних заходів та створення умов для стабілізації діяльності підприємств стратегічних галузей, що докладають усіх можливих зусиль для забезпечення енергетичної безпеки держави та запобігання настанню гуманітарних криз та катастроф на усій території України, у період воєнного стану та післявоєнний період. Проте, зазначений законопроект не містить належне фінансово-економічне обґрунтування (з відповідними розрахунками), зокрема, щодо: потреби у фінансуванні передбачених проектом заходів та взаєморозрахунків; параметрів (обсягів, структури) залучення додаткових коштів в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ; очікуваних витрат (з урахуванням обсягів, джерел та ціни придбання) на формування ресурсу природного газу для забезпечення сталого проходження опалювального періоду 2022/2023 року. Також варто зазначити, що цей законопроект системно пов'язаний із попереднім законопроектом № 7427, який, на наш погляд, має розглядатись парламентом першим.

Стосовно законопроекту № 7428-2, то метою його прийняття є збалансування податкового навантаження на суб'єктів ринку природного газу в рамках процедур, спрямованих на подолання кризових явищ на ринку природного газу та розв'язання боргової кризи, передбачених законопроектом «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу». Цей законопроект, як й попередній, є системно пов'язаним із проектом № 7427 та є похідним від нього.

Прийняття вказаних законопроектів має врегулювати комплекс нагальних проблем на ринку природного газу в умовах запровадженого в Україні воєнного стану, зокрема дозволить: а) створити законодавчі підстави для запровадження мораторію на підвищення цін та тарифів на ринках природного газу та теплової енергії; б) регламентувати компенсаторні механізми відшкодування втрат та витрат суб'єктів

господарювання, зумовлених запровадженням вищезначеного мораторію та застосуванням інших інструментів державного регулювання ринків, а також витрат, понесених з метою усунення наслідків військових дій та для запобігання настанню гуманітарних кризових ситуацій під час дії воєнного стану та у післявоєнний період; в) створити належні умови для забезпечення сталого надання споживачам України суб'єктами господарювання на ринку природного газу та теплової енергії відповідних послуг; г) підготуватися до наступного опалювального періоду (що є вкрай необхідною для вирішення проблематикою в умовах війни).

Водночас зауважимо, що зазначені та всі майбутні законодавчі ініціативи в цій сфері в умовах війни в Україні мають враховувати й європейський досвід подолання кризи на ринку природного газу, де експертами пропонується ряд шляхів стабілізації ринку природного газу, а саме: а) використання буферного газу (загальна кількість газу, що підвищує тиск у колекторі від нуля до рівня, необхідного для забезпечення необхідного дебіту). За умови надання погодження національними регуляторами використання буферного газу може забезпечити країни ЄС газом на період до одного календарного місяця; б) збільшення поставок скрапленого газу з використанням LNG терміналів (частина газової інфраструктури ЄС і не тільки), з поставками з країн Північної Америки та Азії; в) збільшення обсягів закупки газу саме в літній період (навіть враховуючи що підвищений попит збільшить вартість природного газу характерну для цього періоду а загальні витрати країн ЄС виростуть з до 1 трлрд доларів порівняно з 500 млрд за такий же період в минулих роках) [6].

Література:

1. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>.

2. Маркевич К., Омельченко В. Ціноутворення на енергетичних ринках: досвід ЄС та України / Аналітична доповідь. Київ: Заповіт, 2016. 56 с.

3. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (щодо фінансування заходів, спрямованих на врегулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час війни та подальшого відновлення): Проект Закону України від 01.06.2022 № 7429. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39739>.

4. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо забезпечення стабільного

функціонування ринку природного газу протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення: Проект Закону України від 17.06.2022 № 7428-2. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39817>.

5. Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання протягом дії воєнного стану та подальшого відновлення: Проект Закону України від 01.06.2022 № 7427. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39737>.

6. How will Europe cope if Russia cuts off its gas? URL: <https://www.economist.com/europe/2022/01/29/how-will-europe-cope-if-russia-cuts-off-its-gas>.